

Plan wynikowy z wymaganiami edukacyjnymi przedmiotu historia w zakresie rozszerzonym dla klasy I szkoły ponadpodstawowej

Temat (rozumiany jako lekcja)	Wymagania na ocenę dopuszczającą Uczeń:	Wymagania na ocenę dostateczną Uczeń:	Wymagania na ocenę dobrą Uczeń:	Wymagania na ocenę bardzo dobrą Uczeń:	Wymagania na ocenę celującą Uczeń opanował wymagania na ocenę bardzo dobrą, a ponadto:
I. Początki ludzkiej cywilizacji					
<p>1. Historia jako nauka; metody badania dziejów człowieka</p> <p>(P: PP I.1, 2, 3 PR I. 1, 2, 3)</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>prehistoria, historia, historiografia, źródło historyczne, periodyzacja dziejów, era, chronologia, nauki pomocnicze historii, kultura materialna i duchowa, antyk, metoda radiowęglowa, dendrochronologia, chronologia historyczna, czas cykliczny, czas linearny</i></p>	<p>– rozpoznaje rodzaje źródeł historycznych, podaje ich przykłady – rozróżnia czas cykliczny i linearny (liniowy) – omawia podział na epoki według kryterium materiału, z którego wykonywano narzędzia, np. paleolit, neolit, epoka brązu i epoka żelaza</p>	<p>– przedstawia periodyzację dziejów powszechnych i ojczystrych – omawia sposoby datowania w historii (dominujący od narodzin Chrystusa – nasza era i inne, np. era mułmańska, żydowska, bizantyjska) – charakteryzuje nauki pomocnicze historii</p>	<p>– charakteryzuje podział historii ze względu na przedmiot i obszar geograficzny badań – porównuje źródła relacyjno-narracyjne ze źródłami normatywnymi, adresowane z nieadresowanymi oraz bezpośrednio z pośrednimi – wyjaśnia zasady krytycznej analizy i interpretacji różnych</p>	<p>– dostrzega różne wymiary historii – uzasadnia, na czym polega np. metoda radiowęglowa – analizuje swój stosunek do nauczenia/uczenia się historii – analizuje różne oceny historiografii, dotyczące dziejów ojczystrych i powszechnych</p>

				rodzajów źródeł historycznych	
2. Przemiany sposobów życia człowieka w okresie prehistorycznym (P: PP II.1 PR II.1)	– wyjaśnia pojęcia: <i>istoty humanoidalne</i> , <i>Homo habilis</i> , <i>Homo erectus</i> , <i>neandertalczyk</i> , <i>Homo sapiens</i> , <i>malowidła naskalne</i> , <i>wędrowny (koczowniczy) tryb życia</i> , <i>osiadły tryb życia</i> , <i>Żyzny Półksiężyc</i> , <i>ewolucja</i> , <i>rewolucja neolityczna</i> , <i>paleolit</i> , <i>mezolit</i> , <i>neolit</i> , <i>epoka brązu</i> , <i>epoka żelaza</i>	– przedstawia zasadnicze zmiany, jakie zaszły w budowie ciała hominidów w okresie prehistorycznym – wyjaśnia, jakie znaczenie w dziejach człowieka miało opanowanie umiejętności posługiwania się ogniem – omawia etapy ewolucji człowieka	– wskazuje na odpowiednie obszary, na których człowiek zapoczątkował uprawę zbóż i hodowlę zwierząt – charakteryzuje znaczenie pojawienia się gatunku <i>Homo sapiens</i> – omawia przyczyny i skutki rewolucji neolitycznej	– uzasadnia, dlaczego przemiany zapoczątkowane na Bliskim Wschodzie noszą miano rewolucji neolitycznej – charakteryzuje pradžę ludzkości z podziałem na epoki – przedstawia i analizuje początki pierwszych cywilizacji	– analizuje zjawisko pojawienia się myślenia symbolicznego w dziejach człowieka, argumentuje, jakie to miało znaczenie – uzasadnia, w jaki sposób umiejętność obróbki kamienia i metali wpłynęła na jakość życia ludzi
3. Cywilizacja Mezopotamii (P: PP II.2, II.3, II.4, II.5 PR II.3)	– wyjaśnia pojęcia: <i>Mezopotamia</i> , <i>„Międzyrzecze”</i> , <i>Sumerowie</i> , <i>autochtoni</i> , <i>system irygacyjny</i> , <i>ziggurat</i> , <i>kodeks</i> , <i>antropomorfizm</i> , <i>politeizm</i> , <i>rzemiosło</i> , <i>cegła</i> , <i>koło garncarskie</i> , <i>pismo piktograficzne</i> , <i>pismo ideograficzne</i> , <i>pismo klinowe</i> , <i>epos</i> , <i>Amoryci</i> , <i>ludy semickie</i> , <i>Babilonia</i> ,	– omawia uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji na Bliskim Wschodzie – przedstawia wierzenia ludów tworzących cywilizacje starożytnego Bliskiego Wschodu	– charakteryzuje organizację państw i strukturę społeczeństw w cywilizacjach starożytnego Bliskiego Wschodu – przedstawia rozwój cywilizacji Mezopotamii	– analizuje najważniejsze osiągnięcia kulturowe starożytnych cywilizacji Mezopotamii – porównuje systemy prawne i etyczne cywilizacji starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu	– uzasadnia ponadczasowe znaczenie osiągnięć kulturowych i naukowych cywilizacji Mezopotamii – analizuje osiągnięcia cywilizacyjne Sumerów, Babilończyków i Asyryczyków

	Kodeks Hammurabi, Asyria, monarchia despotyczna, relief				
4. Starożytny Egipt (P: PP II.2, II.3, II.4, II.5 PR II.3)	– wyjaśnia pojęcia: <i>Egipt Dolny, Egipt Górny, monarchia despotyczna, faraon, mumifikacja, delta, katarakta, hierarchia, piramida, Stare Państwo, Średnie Państwo, Nowe Państwo, Ludy Morza, Indoeuropejczycy, rządy teokratyczne, mumifikacja, Księgi umarłych, kanon, papirus, pismo hieroglificzne, pismo hieratyczne</i>	– omawia uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji starożytnego Egiptu – przedstawia wieżenie cywilizacji starożytnego Egiptu	– charakteryzuje organizację państwa egipskiego i strukturę jego społeczeństwa	– analizuje najważniejsze osiągnięcia kulturowe starożytnego Egiptu – porównuje systemy prawne i etyczne cywilizacji starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu	– uzasadnia ponadczasowe znaczenie osiągnięć kulturowych i naukowych cywilizacji starożytnego Egiptu
5. Izraelici i ich religia – judaizm (P: PP II.2, II.3, II.4, II.5 PR II.3)	– wyjaśnia pojęcia: <i>Hebrajczycy, Kanaan, Filistyni, monoteizm, judaizm, Arka Przymierza, Tora, Dekalog, Talmud, Żydzi, diaspora, Świątynia Salomona, Stary Testament, „niewola babiloń-</i>	– omawia uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji starożytnego Izraela i Fenicji – wyjaśnia założenia religii monoteistycznej na przykładzie judaizmu	– charakteryzuje proces powstania i organizację państwa Izrael i Fenicji – sporządza linię czasu z najważniejszymi wydarzeniami z dziejów Izraela	– analizuje najważniejsze osiągnięcia kulturowe starożytnego Izraela i Fenicji – uzasadnia uniwersalne, ponadczasowe wartości Dekalogu – porównuje syste-	– uzasadnia ponadczasowe znaczenie osiągnięć kulturowych i naukowych cywilizacji starożytnego Izraela i Fenicji

	<i>ska”, menora, Druga Świątynia, Fenicjanie, alfabet, purpura</i>			my prawne i etyczne cywilizacji starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu	
6. Cywilizacje Środkowego i Dalekiego Wschodu: Indii i Chin (P: PP II.2, II.3, II.4, II.5 PR II.2, II.3)	– wyjaśnia pojęcia: <i>cywilizacja w dolinie Indusu, dynastia Maurjów, warny, animizm, braminizm, hinduizm, Wisznu, Śiwa, sanskryt, Wedy, nirwana, buddyzm, reinkarnacja, kasta, system kastowy, terakotowa armia, konfucjanizm, taoizm, Wielki Mur, jedwabny szlak, „syn Niebios”, Epoką Walczących Królestw, cesarz, mandaryn, Pismo chińskie, nefryt, laka, porcelana, chomąto, igła magnetyczna</i>	– omawia uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji Środkowego i Dalekiego Wschodu starożytnych Indii i Chin – przedstawia wydarzenia cywilizacji starożytnych Indii i Chin	– charakteryzuje proces kształtowania się systemu politycznego, społecznego i religijnego w starożytnych Indiach i Chinach – przedstawia najważniejsze przesłania z nauk Buddy i Konfucjusza	– analizuje najważniejsze osiągnięcia kulturowe starożytnych Indii i Chin – porównuje systemy prawne i etyczne cywilizacji starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu	– uzasadnia ponadczasowe znaczenie osiągnięć kulturowych i naukowych cywilizacji starożytnych Indii i Chin
7. Początki ludzkiej cywilizacji – lekcja powtórzeniowa	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
8. Początki ludzkiej	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.

cywilizacji – lekcja sprawdzająca					
II. Starożytna Grecja					
1. U początków greckiej cywilizacji (P: PP III.1 PR III.1, III.2)	– wyjaśnia pojęcia: <i>kultura minojska, pismo linearne A, labrys, barbarzyńcy, dwupolówka, kultura mykeńska, Achajowie, wojna trojańska, Lwia Brama w Mykenach, Hellenowie, Hellada, Dorowie, plemiona Jonów, Wieki Ciemne, polis, falanga, hoplita, agora, oligarchia, demokracja, Wielka Kolonizacja, metropolia, kolonia, moneta</i>	– omawia uwarunkowania geograficzne kształtowania się cywilizacji greckiej – wskazuje obszary objęte kolonizacją grecką od VIII do VI w. p.n.e. – przedstawia wpływ warunków naturalnych na życie codzienne mieszkańców Hellady	– charakteryzuje proces powstania i przyczyny upadku cywilizacji minojskiej i mykeńskiej – porównuje geograficzne uwarunkowania narodzin cywilizacji starożytnego Wschodu i Grecji – przedstawia różne formy ekspansji w świecie greckim, kolonizację grecką i fenicką	– analizuje najważniejsze osiągnięcia kulturowe Minojczyków i Achajów – przedstawia i porównuje cechy i zasięg kolonizacji fenickiej i greckiej – charakteryzuje kulturę kreteńską i mykeńską	– uzasadnia wpływ wartości związanych z ideą greckiej polis na współczesne przemiany polityczne i społeczno-gospodarcze w Europie – argumentuje, czym charakteryzuje się forma ustrojowa, jaką jest polis
2. Sparta i Ateny – dwie drogi rozwoju społecznego i ustrojowego polis (P: PP III.2 PR III.1)	– wyjaśnia pojęcia: <i>Dorowie, Lakonia, spartiaci, periojkiowie, heloci, Związek Peloponeski, oligarchia, geruzja, eforowie, wychowanie spartańskie, Jonowie, Areopag, archont, drakońskie</i>	– omawia uwarunkowania geograficzne kształtowania się cywilizacji Sparty i Aten – wyjaśnia uprawnienia poszczególnych organów władzy w Sparcie i Atenach	– charakteryzuje organizację społeczeństwa Sparty i Aten – omawia wpływ warunków naturalnych na życie codzienne mieszkańców Sparty i Aten – przedstawia sytuację	– analizuje, na czym polegał oligarchiczny i demokratyczny system ustrojowy w owych czasach – porównuje ideał wojownika-obywatela w Sparcie z ideałem obywatela w Atenach	– uzasadnia rolę, jaką w historii Aten oraz Europy odegrali Drakon, Solon i Klejstenes

	<p><i>prawa, reformy Solona, tyrania, reformy Pizystrata, demokracja ateńska, fyla, Rada Pięciuset, Zgromadzenie Ludowe, strateg, ostracyzm</i></p>		<p>cję społeczno-polityczną w obu polis – porównuje geograficzne uwarunkowania narodzin cywilizacji starożytnego Wschodu i Grecji</p>		
<p>3. Grecja w okresie klasycznym (P: PP III.3 PR III.3)</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Imperium Perskie, satrapia, zaratusztrianizm, powstanie jońskie, Związek Hellenów, Związek Morski, Długie Mury, wojna peloponeska, metojkowie, Związek Delijski, Związek Peloponeski</i></p>	<p>– wymienia najważniejsze bitwy Greków z Persami: pod Maratonem, Termopilami, Salaminą i Platejami – porównuje obszar imperium perskiego z innymi starożytnymi państwami, które istniały wcześniej na Bliskim Wschodzie</p>	<p>– omawia okoliczności i przyczyny, które doprowadziły do wojen Grecji z Persją w I połowie V w. p.n.e. – sporządza linię czasu prezentującą etapy przebiegu wojen grecko-perskich – charakteryzuje okoliczności społeczno-polityczne u schyłku epoki klasycznej</p>	<p>– wyjaśnia, na czym polegała potęga greckiej polis w V wieku p.n.e. – analizuje proces, który doprowadził do jej załamania w końcu tego stulecia – przedstawia i ocenia funkcjonowanie demokracji w Atenach czasów Peryklesa</p>	<p>– uzasadnia czynniki, które utrudniały Helenom osiągnięcie zwycięstwa i te, które zwycięstwu sprzyjały i je umożliwiły – podaje i ocenia symbolikę wojen grecko-perskich, która funkcjonuje we współczesnym świecie, np. bieg maratoński, „Polskie Termopile”</p>
<p>4. Religia i obyczaje starożytnych Greków (P: PP III.4 PR ---)</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>mitologia, kapłani, Hades, Tartar, wyrocznia, misteria, heros, igrzyska olimpijskie, wieniec laurowy, gimnazjon, sympozjon</i></p>	<p>– wymienia głównych bogów greckich i określa ich „specjalizację” – omawia różne formy religijności w starożytnej Grecji</p>	<p>– charakteryzuje religię starożytnych Greków – przedstawia życie obyczajowe i kulturalne w Helladzie</p>	<p>– ocenia, jaka rolę odgrywały igrzyska olimpijskie w życiu politycznym i kulturalnym starożytnych Greków – określa sytuację i rolę społeczną ko-</p>	<p>– uzasadnia, jaki wpływ wywarła mitologia na literaturę i sztukę w starożytnej Grecji – podaje argumenty, o ponadczasowej roli ducha rywaliza-</p>

				biet w Helladzie	cji w kontekście tradycji igrzysk olimpijskich
5. Kultura grecka w epoce archaicznej i klasycznej (P: PP III.5 PR ----)	– wyjaśnia pojęcia: <i>aojdowie</i> , <i>Iliada</i> i <i>Odyseja</i> , <i>liryka</i> , <i>dramat grecki</i> , <i>komedia</i> , <i>teatr</i> , <i>filozofia</i> , <i>idealizm platoński</i> , <i>szkoła filozoficzna</i> , <i>pitagorejczycy</i> , <i>akademia</i> , <i>liceum</i> , <i>historiografia</i> , <i>tympanon</i> , <i>styl dorycki</i> , <i>styl joński</i> , <i>styl koryncki</i> , <i>Akropol</i> , <i>Erechtejon</i> , <i>styl czarnofigurowy</i> , <i>styl czerwonofigurowy</i> , <i>relief</i>	– wymienia osiągnięcia kulturowe starożytnych Greków – podaje najwybitniejszych twórców starożytnej Grecji	– charakteryzuje grecką myśl filozoficzną – omawia greckie porządki architektoniczne: styl dorycki, joński i koryncki – przedstawia nauki przyrodnicze i humanistyczne rozwijane na obszarze Grecji	– ocenia najbardziej znaczące osiągnięcia cywilizacyjne i artystyczne Greków epoki archaicznej i klasycznej – uzasadnia, które z nich najsilniej wpłynęły na rozwój cywilizacji europejskiej	– dostrzega różnice w historiografii starożytnej Grecji na przykładzie dzieł Herodota i Tukidydesa – analizuje system wartości prezentowany przez filozofów greckich tzw. wartości stałe, jak sprawiedliwość, dobro, i liche, jak tchórzostwo, mściwość i nienawiść
6. Podboje macedońskie i świat grecki w okresie hellenistycznym (P: PP III.3, III5 PR III.4, III.5)	– wyjaśnia pojęcia: <i>falanga macedońska</i> , <i>Związek Koryncki</i> , kultura hellenistyczna, <i>diadochowie</i> , <i>wojny diadochów</i> , <i>basileus</i> , <i>synkretyzm religijny</i> , <i>retoryka</i> , <i>Filipi</i> , <i>Biblioteka Aleksandryjska</i> , <i>szkoła epikurejska</i> i <i>stoic-</i>	– omawia ekspansję Aleksandra Macedońskiego – wymienia najważniejsze bitwy z wojny Aleksandra Wielkiego z Persami: <i>Issos</i> , <i>Gaugameła</i> – opisuje państwo Aleksandra Macedońskiego	– przedstawia okoliczności wzrostu znaczenia Macedonii w IV w. p.n.e. – wskazuje na mapie kraje podporządkowane przez Aleksandra Wielkiego	– charakteryzuje specyfikę kultury hellenistycznej – wyjaśnia podłoże budowy imperium przez Aleksandra Wielkiego	– uzasadnia, w jaki sposób działania Aleksandra Wielkiego wpłynęły na kształtowanie się kultury hellenistycznej i jej dziedzictwa

	<i>ka, dynamizm, siedem cudów świata (starożytnego)</i>				
7. Starożytna Grecja – lekcja powtórzeniowa	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
8. Starożytna Grecja – lekcja sprawdzająca	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
III. Starożytny Rzym					
1. Początki Rzymu i republiki rzymskiej. Podbój Italii (P: PP IV.1 PR IV.1)	– wyjaśnia pojęcia: <i>Lacjum, Roma, Wilczyca kapitolńska, rzymska oligarchia, republika, Etruskowie, patrycjusze, plebejusze, komicja, komicja centurialne, komicja tribusowe, konsul, pretor, cenzor, różgi liktorskie, kwestor, trybun ludowy, prawo weta, zgromadzenie ludowe, senat, dyktator, Związek Łatyński, „pyrrusowe zwycięstwo”</i>	– podaje źródła rzymskiej cywilizacji i początków Rzymu – omawia problem niewolnictwa w republice rzymskiej – wyjaśnia znaczenie powiedzenia „pyrrusowe zwycięstwo” – przedstawia początki Rzymu z uwzględnieniem kultury Etrusków	– charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne w republice rzymskiej – wskazuje na manpie kierunki podbojów rzymskich oraz obszary podporządkowane przez Rzym w kolejnych etapach jego ekspansji	– charakteryzuje system ustrojowy republiki rzymskiej, wskazując uprawnienia poszczególnych instytucji republikańskich – wyjaśnia charakter ekspansji rzymskiej	– uzasadnia, na czym opierał się sukces rzymskiej ekspansji na terenie Italii – ocenia, jakie znaczenie dla rozwoju Rzymu miało sąsiedztwo Etrusków i Greków, w czym Rzymianie naśladowali Etrusków i Greków, a w czym się od nich różnili
2. Podboje Rzymu poza Italią i przemiany	– wyjaśnia pojęcia: <i>manipuł, kohorta,</i>	– omawia charakter ekspansji rzymskiej	– wyjaśnia ideę imperium rzymskiego	– ocenia następstwa nierównego podziału	– analizuje okoliczności, w jakich

<p>społeczne u schyłku republiki</p> <p>(P: PP IV.1, IV.2 PR IV.2, IV.4)</p>	<p><i>centuria, legion, obóz legionowy, znaki legionowe, Kartagina, wojny punickie, prowincja, Imperium Romanum, latyfundium, proletariusz, populary, optymaci, nobile, gladiator, obywatelstwo, wyzwolenicy, SPQR</i></p>	<p>– wymienia główne bitwy wojen punickich: Kanny, Zama oraz dowódców i polityków, np.: Hannibal, Scypion Afrykański Starszy, Tyberiusz i Gajusz Grakchowie</p> <p>– wyjaśnia pojęcia <i>obywatel</i> i <i>obywatelstwo</i> w polis ateńskiej i republikańskim Rzymie oraz wyjaśnia recepcję antycznego pojęcia <i>obywatel</i> w późniejszych epokach</p>	<p>go</p> <p>– charakteryzuje przejawy kryzysu społeczeństwa rzymskiego oraz rolę, jaką odgrywali w państwie i społeczeństwie rzymskim niewolnicy</p>	<p>łu ziemi, który dokonał się w okresie podboju Italii przez Rzymian.</p> <p>– przedstawia konflikty społeczne i próby reform u schyłku republiki</p> <p>– charakteryzuje organizację armii oraz etapy ekspansji rzymskiej</p>	<p>Rzym zaczął dokonywać podbojów poza obszarem Italii.</p> <p>– podaje i ocenia następstwa podbojów i źródła konfliktów społecznych w schyłkowym okresie republiki</p>
<p>3. Upadek republiki. Cesarstwo Rzymskie w okresie pryncypatu</p> <p>(P: PP IV.1, IV.2 PR IV.4)</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>legion, weteran, wojny domowe, powstanie Spartakusa, I triumwirat, II triumwirat, August, pryncypat, Pax Romana, romanizacja, obywatelstwo rzymskie, „chleb i igrzyska”, Masada, kolumna Trajana</i></p>	<p>– wymienia głównych polityków, którzy doprowadzili do przemian ustrojowych w I w. p.n.e., np. Sulla, Marek Krassus, Gnejusz Pompejusz, Juliusz Cezar</p> <p>– wyjaśnia pojęcia <i>obywatel</i> i <i>obywatelstwo</i> w polis ateńskiej i republikańskim Rzymie oraz wyjaśnia recepcję</p>	<p>– charakteryzuje okoliczności przeobrażenia się republiki w Cesarstwo Rzymskie</p> <p>– przedstawia, na czym polegał system rządów w Cesarstwie Rzymskim określane jako pryncypat</p>	<p>– ocenia rolę Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta w przemianach ustrojowych</p> <p>– wyjaśnia uniwersalne znaczenie słów Cezara „przybyłem, zobaczyłem, zwyciężyłem”</p>	<p>– uzasadnia okoliczności, w jakich w I w. p.n.e. dochodziło w republice rzymskiej do wojen domowych</p> <p>– wnioskuje, jakie były przyczyny przejmowania władzy przez ambitne jednostki w okresie przemian ustrojowych</p>

		antycznego pojęcia <i>obywatel</i> w późniejszych epokach			
4. Kultura, osiągnięcia cywilizacyjne, wierzenia w starożytnym Rzymie (P: PP IV.3, IV.4, IV.6 PR IV.3)	– wyjaśnia pojęcia: <i>stoicyzmu, prawo, retoryka, zasady prawa rzymskiego, drogi rzymskie, Via Appia, beton, kopuła, łuki, sklepienie, akwedukt, termy, mozaiki, freski, cyrk, Koloseum, amfiteatr, Panteon, łuk triumfalny, forum, bazylika, epopeja, satyra, wróżbiarstwo, westalka, mitraizm, chrześcijaństwo, sekta, Nowy Testament, Mesjasz, doktryna</i>	– omawia genezę chrześcijaństwa i zmiany sytuacji chrześcijan w państwie rzymskim – wyjaśnia, kim byli wybitni twórcy kultury rzymskiej, np.: Seneka Młodszy, Marek Aureliusz, Cynceron, Wergiliusz, Horacy, Owidiusz	– charakteryzuje wierzenia religijne starożytnych Rzymian i ich związek z życiem publicznym – przedstawia proces rozpowszechniania się chrześcijaństwa w starożytnym Rzymie – rozpoznaje dziedzictwo antyku grecko-rzymskiego we współczesnym świecie	– rozpoznaje i ocenia osiągnięcia kulturowe starożytnych Rzymian – wyjaśnia, jakie były przyczyny popularności wśród Rzymian kultów wschodnich i czym się one charakteryzowały	– uzasadnia ponadczasowe znaczenie słów Seneki Młodszego: „ojczyznę kocha się nie dlatego, że wielka, ale dlatego, że własna” – analizuje dziedziny, w których rzymska cywilizacja osiągnęła najbardziej oryginalne rezultaty i oddziałuje do dzisiaj najsilniej na kulturę europejską
5. Rzym w III–V w. Upadek cesarstwa na Zachodzie (P: PP IV.4, IV.5 PR IV.3)	– wyjaśnia pojęcia: <i>barbarzyńcy, Germanie, prześladowanie chrześcijan, dominat, tetrarchia, cesarz, augustowie, sobór powszechny, herezja, patriarcha, biskup Rzymu, die-</i>	– omawia zmiany sytuacji chrześcijan w państwie rzymskim od III do V w. – określa, jakie obszary znalazły się we wschodnim, a jakie – w zachodnim Cesarstwie Rzym-	– przedstawia przejawy kryzysu imperium rzymskiego w III w. – charakteryzuje wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku państwa rzymskiego	– ocenia przemiany polityczne w Rzymie w okresie od III do V w. – analizuje różnice kulturowe i cywilizacyjne Cesarstwa Zachodniorzymskiego i Wschodnio-	– uzasadnia wpływ wielkiej wędrówki ludów na przemiany kulturowe i cywilizacyjne w zachodniej Europie – argumentuje, czy zmiany dokonane w II połowie V w.

	<i>cezja, Edykt medio- lański, dekrety teo- dozjańskie, ari- nizm, kolonat, wiel- ka wędrówka ludów, Hunowie, Wizygoci, Cesarstwo Zachod- niorzymskie</i>	skim po jego po- dziale w 395 r.	– rozpoznaje dzie- dzictwo antyku grecko-rzymskiego we współczesnym świecie	rzymskiego	świadczą o przejściu do nowej epoki
6. Starożytny Rzym – lekcja powtórzeniowa	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
7. Starożytny Rzym – lekcja sprawdzająca	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
IV. Wczesne średniowiecze – do końca X wieku					
1. Cesarstwo na Wschodzie (Bizan- cjum) (P: PP V.1 PR V.1, V.3)	– wyjaśnia pojęcia: <i>Cesarstwo Wschod- niorzymskie, Bizan- cjum, Kodeks Justy- niana, Awarowie, ogień grecki, dyna- stia macedońska, ikona, kult świętych obrazów, ikonokla- ści, kościół Hagia Sophia, temy, dyna- stia macedońska</i>	– lokalizuje w cza- sie i przestrzeni Cesarstwo Bizantyj- skie – wyjaśnia genezę Bizancjum jako dziedzictwo grecko- rzymskiej cywiliza- cji	– charakteryzuje osiągnięcia w zakre- sie kultury Cesar- stwa Bizantyjskiego – przedstawia cechy sztuki bizantyńskiej – opisuje charakte- rystyczne cechy bizantyjskiego sys- temu politycznego	– ocenia rolę Ko- ścioła chrześcijań- skiego w Cesarstwie Bizantyjskim – analizuje problem kultu ikon w Bizan- cjum i problem iko- noklazmu – wyjaśnia wpływ cywilizacji islam- skiej na cywilizację łacińską i bizantyj- ską	– uzasadnia rolę cesarza Justyniana I Wielkiego w dzie- jach Bizancjum – argumentuje, czy Prokopiusz z Cezar- rei, historyk bizan- tyński miał wpływ na pełny obraz rze- czywistości VI w.
2. Arabowie i islam	– wyjaśnia pojęcia: <i>beduini, karawany, hidżra, prorok, Ko-</i>	– omawia genezę islam – omawia główne	– charakteryzuje główne kierunki ekspansji arabskiej	– analizuje cechy charakterystyczne dla społeczności	– ocenia osiągnięcia cywilizacyjne Ara- bów i cechy charak-

<p>(P: PP V.2, V.3, V.4 PR V.2, V.3)</p>	<p><i>ran, islam, Czarny Kamień, Al-Kaba, Allah, rok nowej ery, szariat, rama-dan, džihad, kalif, emir, kaligrafia, Abbasydzi, Umajjadzi, Fatymidzi, sunnci, szyici, stal damasceńska, dynastia Ab-basydów, astrolabi-um</i></p>	<p>zasady, filary isla-mu, które znalazły się w Koranie – wyjaśnia wpływ cywilizacji islam-skiej na cywilizację ła-cińską i bizantyjską</p>	<p>do IX w. – opisuje charakte-rystyczne cechy kultury arabskiej i rozpoznaje jej naj-ważniejsze osią-gnięcia</p>	<p>arabskiej w okresie przed narodzinami nowej religii – isla-mu – charakteryzuje etapy ekspansji Arabów i ocenia ich politykę wobec lud-ności podbitej</p>	<p>terystyczne kultury i nauki arabsko-islamskiej</p>
<p>3. Europa barbarzyń-ska po upadku cesar-stwa na Zachodzie</p> <p>(P: PP VI.1, VI.3 PR V.3)</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Frankowie, ludność romańska, romani-zacja plemion ger-mańskich, Anglosa-si, Ostrogoci, Wizy-goci, mauzoleum, Merowingowie, prawo salickie, ma-jordom, Celtowie, religia katolicka, Państwo Kościelne, biskup Rzymu, regu-ła zakonna, patriar-cha</i></p>	<p>– opisuje proces tworzenia się pań-stw w Europie z uwzględnieniem ich chrystianizacji – wyjaśnia, jaką rolę odegrali w dziejach Franków Chlodwig I, Karol Młot i Pe-pin Krótki – wyjaśnia wpływ cywilizacji islam-skiej na cywilizację ła-cińską i bizantyjską</p>	<p>– charakteryzuje relacje pomiędzy Germanami a podbi-tą przez nich ludno-ścią romańską – wyjaśnia, co zde-cydowało o osta-tecznej romanizacji (z wyjątkiem Bryta-nii) germańskich najeźdźców</p>	<p>– na podstawie tek-stu źródłowego przedstawia życie codzienne mnichów w klasztorach kieru-jących się regułą św. Benedykta – analizuje losy Italii, Półwyspu Iberyjskiego i Wysp Brytyjskich w V–VIII w.</p>	<p>– analizuje najważ-niejsze zjawiska, które zachodziły w Kościele na Zachodzie – argumentuje, jakie było miejsce Ko-ścioła w rzeczywi-stości społeczno-politycznej, która wytworzyła się we wczesnym średnio-wieczu</p>
<p>4. Odrodzenie idei cesarskiej na Zachodzie. Monarchie: karo-</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>hrabia, margrabia, kapitularz, dziesię-cina, renesans karo-</i></p>	<p>– opisuje zasięg terytorialny i orga-nizację państwa Franków ze szcze-</p>	<p>– przedstawia postać Karola Wielkiego i jego zasługi dla państwa</p>	<p>– charakteryzuje ideę cesarstwa karo-lińskiego i porównu-je ją z ideą cesar-</p>	<p>– analizuje przyczy-ny i następstwa rozpadu monarchii karolińskiej po trak-</p>

<p>lińska i ottońska</p> <p>(P: PP VI.2, VI.3 PR VI.4)</p>	<p><i>liński, skryptorium, minuskuła karolińska, miniatura, manuskrypt, szkoły katedralne i klasztorne, traktat w Verdun, Karolingowie, Rzesza, Święte Cesarstwo Rzymskie Narodu Niemieckiego, monarchia uniwersalistyczna, dynastia saska</i></p>	<p>gólnym uwzględnieniem polityki Karola Wielkiego</p>	<p>– charakteryzuje zjawisko renesansu karolińskiego i ocenia jego znaczenie dla rozwoju kultury</p>	<p>stwa Ottonów</p> <p>– na podstawie tekstu źródłowego wyjaśnia, na czym polegał należyty i sprawiedliwy sposób sprawowania rządów przez chrześcijańskiego władcę opisany w kapitularzu Karola Wielkiego</p>	<p>tacie w Verdun</p> <p>– argumentuje, na czym polegała idea odnowienia cesarstwa na Zachodzie w monarchii karolińskiej i w monarchii niemieckich Ottonów</p> <p>– ocenia znaczenie renesansu karolińskiego dla rozwoju kultury europejskiej</p>
<p>5. Gospodarka, społeczeństwo, kultura wczesnośredniowiecznej Europy Zachodniej</p> <p>(P: PP VIII.1, VIII.3 PR VI.4)</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>kolonat, poddaństwo, produkcja rzemieślnicza, domena królewska, dwupolówka, trójpolówka, feudalizm, senior, wasal, beneficjum, lenno, hold, inwestytura, akt komendacji, relikwie, suzeren, sąd parów, immunitet, regalia, pańszczyzna, bazylika, hagiografia, ornament zoomorficzny, kult świętych, opat, dom</i></p>	<p>– opisuje gospodarkę i kulturę państwa Franków ze szczególnym uwzględnieniem polityki Karola Wielkiego</p>	<p>– charakteryzuje problemy gospodarcze występujące w zachodniej Europie w epoce wczesnego średniowiecza</p> <p>– ukazuje ich wpływ na życie mieszkańców</p>	<p>– na podstawie tekstu źródłowego wyjaśnia, na czym polegał osobisty stosunek wasala do seniora określony w akcie komendacji</p> <p>– charakteryzuje i ocenia kulturę wczesnego średniowiecza oraz jej osiągnięcia</p>	<p>– argumentuje, jakie znaczenie w życiu społecznym i politycznym miał system nadawania ziemi na zasadzie lenna</p> <p>– ocenia znaczenie renesansu karolińskiego dla rozwoju kultury europejskiej</p>

	<i>zakonny</i>				
6. Na obrzeżach chrześcijańskiej Europy: Normanowie, Słowianie, Węgrzy (P: PP VI.3 PR VI.1, VI.2, VI.3)	– wyjaśnia pojęcia: <i>Normanowie, wikingowie, runy, Słowianie, Państwo Samona, Swaróg, Dadźbóg, Świętowit, wiec, opole, Państwo Wielkomorawskie, glagolica, Przemysłidzi, Waregowie, dynastia Rurykowiczów, Madziarowie, dynastia Arpadów, madziaryzacja,</i>	– opisuje proces tworzenia się państw w Europie z uwzględnieniem ich chrystianizacji – opisuje wierzenia i organizację społeczną Słowian – przedstawia, jakie obszary zasiedlili Słowianie we wczesnym średniowieczu	– opisuje proces powstawania pierwszych państw w Europie Środkowo-Wschodniej z uwzględnieniem wpływu cywilizacji łacińskiej i bizantyjskiej – wyjaśnia, w jakich okolicznościach nastąpiła chrystianizacja poszczególnych państw słowiańskich oraz Węgiei oraz w których z nich zapanował obrządek łaciński, a w których wschodniosłowiański	– charakteryzuje kierunki ekspansji Normanów i ocenia jej skutki – analizuje, jakie czynniki utrudniały, a jakie wspomagały formowanie się władzy państwowej	– omawia i ocenia, jaką rolę odegrała działalność misjonarzy Cyryla i Metodego w kulturze wschodniej Europy
7. Narodziny państwa polskiego i rządu Mieszka I (P: PP IX.1, IX.2, IX.3, IX.4 PR VI.2, IX.1, IX.2)	– wyjaśnia pojęcia: <i>gród, dynastia piastowska, Grody Czerwieńskie, palatium, Dagome iudex, opole, drużyna książęca, drzewo genealogiczne, Słowianie połabscy, plemiona wieleckie, państwo</i>	– opisuje proces tworzenia się państwa polskiego z uwzględnieniem jego chrystianizacji – omawia kolejne etapy rozwoju terytorialnego państwa Mieszka I – przedstawia geo-	– przedstawia stosunki Mieszka I z sąsiadami – charakteryzuje organizację państwa i rolę drużyny książęcej w państwie Mieszka I – opisuje proces powstawania pierw-	– analizuje, jakie znaczenie dla powstającego państwa polskiego miało przyjęcie chrześcijaństwa – na podstawie tekstu źródłowego wyjaśnia, jakie znaczenie dla Mieszka I i	– analizuje różne źródła o początkach państwa polskiego, łączy ich autorów z państwami lub kręgiami kulturowymi – uzasadnia tendencje centralistyczne w życiu politycznym państwa pol-

	<i>gnieźnieńskie, sprzymierzeniec cesarza, handel niewolnikami</i>	grafię plemienną Polski przedpiastowskiej	szczych państw w Europie Środkowo-Wschodniej z uwzględnieniem wpływu cywilizacji łańskiejskiej i bizantyjskiej	kształtującego się państwa polskiego miało zwycięstwo pod Cedynią – charakteryzuje organizację państwa wczesnopiastowskiego	skiego w X w.
8. Wczesne średniowiecze – do końca X w. – lekcja powtórzeniowa	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
9. Wczesne średniowiecze – do końca X w. – lekcja sprawdzająca	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
V. Europa i Polska w okresie pełnego średniowiecza – XI–XIII w.					
1. Polska za panowania Bolesława Chrobrego (P: PP IX.1, IX.2, IX.3, IX.4 PR IX.2)	– wyjaśnia pojęcia: <i>misja chrystianizacyjna biskupa Wojciecha, kanonizacja, relikwie męczennika, Kronika Thietmara, Drzwi Gnieźnieńskie, zjazd gnieźnieński, kopia włóczni św. Maurycego, arcybiskupstwo, drużyna książ-</i>	– opisuje zmiany terytorialne państwa polskiego w okresie rządów Bolesława Chrobrego – wymienia przyczyny i opisuje przebieg wojen prowadzonych przez Bolesława w latach 1003–1018 – omawia organiza-	– wyjaśnia uwarunkowania narodzin państwa polskiego i jego chrystianizacji z uwzględnieniem roli Bolesława Chrobrego – charakteryzuje politykę zagraniczną Bolesława Chrobrego z uwzględnieniem małżeństw	– zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy za Bolesława Chrobrego – na podstawie źródeł wyjaśnia i ocenia, jakie znaczenie dla Bolesława i Polski miał Zjazd gnieźnieński – analizuje, jak	– analizuje tendencje centralistyczne w życiu politycznym państwa polskiego w okresie rządów Bolesława Chrobrego – analizuje i ocenia znaczenie koronacji królewskiej Bolesława Chrobrego – przedstawia kon-

	<i>żęca, danina, pięciu braci męczenników, regalia, prawo książęce, ciężary prawa książęcego</i>	cję państwa polskiego za Bolesława Chrobrego	zawartych przez Bolesława i jego syna Mieszka II	układały się stosunki Bolesława Chrobrego z Ottonem III – charakteryzuje organizację państwa wczesnopiastowskiego	sekwencje długotrwałych walk polsko-niemieckich za Bolesława Chrobrego
2. Kryzys państwa polskiego i jego odbudowa przez Kazimierza Odnowiciela (P: PP IX.1, IX.2, IX.3, IX.4 PR IX.2)	– wyjaśnia pojęcia: <i>reakcja pogańska, bunt możnych, trybut, pomazaniec boży, kryzys, zależność lenna</i>	– opisuje zmiany terytorialne państwa polskiego w latach 1025–1058 – wymienia terytoria należące kiedyś do państwa pierwszych Piastów, które pozostały poza granicami Polski w 1058 r.	– wyjaśnia, dlaczego powrót Kazimierza do kraju w 1039 r. zakończył się sukcesem i rozpoczął proces odbudowy państwa polskiego – charakteryzuje reformy wojskowe Kazimierza Odnowiciela i ocenia ich znaczenie – charakteryzuje organizację państwa wczesnopiastowskiego	– zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w latach 1025–1058 – na podstawie tekstów źródłowych wyjaśnia sytuację, jaka zapanowała na ziemiach polskich po przejściu władzy przez Bezpryma, a następnie po śmierci Mieszka II	– argumentuje tendencje decentralistyczne i centralistyczne w życiu politycznym państwa polskiego w latach 1025–1058 – uzasadnia, czy słusznie Kazimierz otrzymał przydomek „Odnowiciel”
3. Europa w XI–XIII w. – polityka, społeczeństwo, gospodarka (P: PP VIII.2, VIII.3 PR VII.3, VIII.1, VIII.2)	– wyjaśnia pojęcia: <i>tkanina z Bayeux, dynastia Kapetyngów, suzeren, dynastia Plantagenetów, domena królów Francji, dynastia salicka, dynastia</i>	– omawia charakterystyczne przejawy ożywienia społeczno-gospodarczego w Europie od XI do XIII w. – przedstawia realia życia codziennego	– charakteryzuje funkcjonowanie władzy, struktur społecznych i gospodarki w systemie feudalnym – przedstawia specyfikę odmienności	– zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w II połowie XI i w XII w. – wskazuje najważniejsze czynniki, które doprowadziły	– ocenia wpływ cechów i gildii na rozwój miast oraz funkcjonowanie rzemiosła i handlu – uzasadnia, na czym polegał wzrost znaczenia pieniądza

	<p><i>Hohenstaufów, Czyngis-chan, Złota Orda, manuskrypt, nowe wsie, ruch kolonizacyjny, chomąto, jarzmo, młyn wodny, czynsz, wolność osobista, targ, jarmark, lichwa, pożyczka, weksel, bank, pieniądz, cechy, gildie, warsztaty rzemieślnicze, ośrodki miejskie, patrycjusze, pospólstwo, plebs, Lewant, hanza</i></p>	<p>w średniowiecznym mieście i wsi – opisuje kierunki, charakter oraz konsekwencje najazdów mongolskich dla Europy</p>	<p>gospodarczej w Anglii, Francji i Rzeszy Niemieckiej – opisuje formy produkcji i handlu w średniowieczu – na podstawie tekstu źródłowego wyjaśnia, co mogło oznaczać średniowieczne powiedzenie „miejskie powietrze czyni wolnym”</p>	<p>do ożywienia gospodarczego w Europie – charakteryzuje genezę, rozwój i rolę średniowiecznych miast z uwzględnieniem miejskich republik kupieckich</p>	<p>w gospodarce i codziennym życiu mieszkańców</p>
<p>4. Kościół w realiach społeczno-politycznych XI–XIII w. (P: PP VII.1, VII.2, IX.4 PR VII.1, VII.2)</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>celibat, inwestytura, symonia, nepotyzm, kardynał, inwestytura świecka, reforma gregoriańska, ekskomunika, Dictatus papae, antypapież, prawo kościelne, konkordat w Wormacji, katolicyzm, prawosławie, schizma wschodnia, rekonkwista, Turcy Seldżuccy, krucjata, krucjata ludowa,</i></p>	<p>– przedstawia, na czym polegał spór o inwestyturę świecką i <i>dominium mundi</i> pomiędzy papieżem a cesarstwem – omawia okoliczności, w jakich doszło do rozłamu w Kościele w 1054 r. – wyjaśnia przyczyny rozłamu w Kościele w XI w.</p>	<p>– wyjaśnia ideowe i polityczne przyczyny, a także charakter rywalizacji papieża z cesarstwem o zwierzchnictwo nad średniowieczną Europą – charakteryzuje i ocenia rolę zakonów w średniowiecznej Europie</p>	<p>– charakteryzuje polityczne, społeczno-gospodarcze i religijne uwarunkowania wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej i rekonkwisty oraz przedstawia ich skutki – ocenia znaczenie krucjat w dziejach średniowiecznej Europy</p>	<p>– wskazuje i ocenia metody reformy Kościoła podjęte w XI–XIII w. z uwzględnieniem działań Stolicy Apostolskiej, a także roli zakonów – charakteryzuje i ocenia cele podjęcia przez chrześcijan wypraw krzyżowych oraz sposoby ich realizacji</p>

	<p><i>krucjata rycerska, Królestwo Jerozolimskie, Cesarstwo Łacińskie, zakony rycerskie, joanicy, Krzyżacy, templariusze, Liga Lombardzka, świętopietrze, kongregacja, zakon cystersów, zakony żebracze, zakony kaznodziejskie, inkwizycja, wielkie bezkrólewie, ruchy heretyckie, sekta bogomilów, katarzy (zwani albigenami), kataryzm, kongregacja</i></p>				
<p>5. Polska Bolesławów: Śmiałego i Krzywoustego</p> <p>(P: PP IX.2, IX.3, IX.4 PR IX.3, IX.4)</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>obóz papieski, legat papieski, palatyn, bulla gnieźnieńska, bulla, zjazd w Merseburgu, Statut (testament) Bolesława Krzywoustego, ustawa sukcesyjna, zasada senioratu, princeps (senior), zasada pryncypatu</i></p>	<p>– opisuje zmiany terytorialne państwa polskiego w okresie rządów Bolesławów Śmiałego i Krzywoustego</p> <p>– wskazuje przyczyny i omawia przebieg konfliktu między Zbigniewem i Bolesławem – synami Władysława Hermana</p>	<p>– charakteryzuje politykę zagraniczną Bolesława Śmiałego (Szczerzego)</p> <p>– podaje najważniejsze osiągnięcia Bolesława Śmiałego i Bolesława Krzywoustego</p> <p>– charakteryzuje spór Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem</p>	<p>– zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w okresie rządów Bolesławów Śmiałego i Krzywoustego</p> <p>– charakteryzuje reguły zawarte w ustawie sukcesyjnej (tzw. testamencie) Krzywoustego</p> <p>– ocenia politykę zagraniczną Bolesława Śmiałego</p>	<p>– argumentuje, tendencje decentralistyczne i centralistyczne w okresie rządów Bolesławów Śmiałego i Krzywoustego</p> <p>– analizuje, dlaczego władca ustanowił zasady senioratu i pryncypatu</p> <p>– dokonuje bilansu panowania władców piastowskich (do</p>

				sława Śmiałego i Bolesława Krzywoustego	1138 r.)
6. Monarchia patrymonialna w Polsce w X–XII w. (P: PP IX.1, IX.2, IX.3, IX.4 PR IX.2)	– wyjaśnia pojęcia: <i>monarchia patrymonialna, drużyna książęca, rada starszych, rody, prawo oporu, komes pałacowy, palatyn, wojewoda, kanclerz, kasztelan, prawo książęce, regalia, regale ziemne, regale górnicze, regale wodne, regale handlowe, regale grodowe, regale mennicze, ciężarów prawa książęcego, prawo rycerskie, główszczyzna, nawiązka</i>	– wyjaśnia uwarunkowania narodzin państwa polskiego i jego chrystianizacji, z uwzględnieniem roli Mieszka I i Bolesława Chrobrego – opisuje zmiany terytorialne państwa polskiego w X–XII w.	– rozpoznaje tendencje centralistyczne i decentralistyczne w życiu politycznym państwa polskiego w X–XII w. – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w X–XII w.	– charakteryzuje organizację państwa wczesnopiastowskiego – przedstawia ustrój monarchii pierwszych Piastów i wyjaśnia, na czym polegał jej patrymonialny charakter – charakteryzuje uprawnienia władcy w stosunku do ludności i dóbr, które historycy określają mianem prawa książęcego	– porównuje stosunki społeczno-gospodarcze panujące w Polsce w okresie monarchii patrymonialnej ze stosunkami społeczno-gospodarczymi charakterystycznymi dla zachodniej Europy: Niemiec, Francji i Anglii
7. Państwo polskie w okresie rozbicia dzielnicowego (P: PP X.1, X.2, X.4, X.5 PR X.1)	– wyjaśnia pojęcia: <i>seniorat, pryncypat, zasady pryncypatu i senioratu, książę zwierzchni, zjazd w Łęczycy, wiec książąt w Gąsawie, Bracia dobrzyńscy, zakon krzyżacki, Nowa Marchia, możnowładcy</i>	– opisuje zmiany terytorialne państwa polskiego w okresie rozbicia dzielnicowego – podaje przyczyny i konsekwencje upadku zasady pryncypatu i senioratu oraz wydarzenia, które do tego	– wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno-gospodarcze oraz następstwa rozbicia dzielnicowego – przedstawia nowe zagrożenia zewnętrzne: Marchia Brandenburska, zakon krzyżacki i	– charakteryzuje proces przewyciężenia rozbicia politycznego ziem polskich, ze wskazaniem na rolę władców i Kościoła – zestawia najważniejsze wydarzenia z okresu rozbicia dzielnicowego i	– analizuje, dlaczego Władysław (Wygnaniec), a później Mieszko (Stary) utracili godność princepsa – charakteryzuje przebieg walk o tron senioralny w kontekście postanowień tzw. testamentu

		doprowadziły	Mongołowie	dziejów Europy	Bolesława Krzywoustego
<p>8. Przemiany gospodarcze i społeczne w okresie rozbicia dzielnicowego</p> <p>(P: PP X.3 PR X.2, X.3)</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>wolni goście, prawo polskie, lokacja, lokacja na prawie polskim, kolonizacja na prawie niemieckim, immunitet ekonomiczny, immunitet prawny, lan, zasadzca, soltys, wolnizna, daniny i posługi, czynsz, ławnicy, lokacja wsi na tzw. surowym korzeniu, podgrodzie, ośrodki targowe, miasto, prawo średzkie, prawo chełmińskie, prawo magdeburskie, rynek, wójt, rada miejska, burmistrz, trójpolówka, statut kaliski, brakteat, społeczeństwo stanowe, pryncypat, pospólstwo, plebs, statut kaliski, stany: duchowieństwo, rycerstwo (później szlachta), mieszcz-</i></p>	<p>– opisuje przemiany społeczno-gospodarcze, które zaszły w miastach i na wsi w okresie rozbicia dzielnicowego</p> <p>– porównuje zasady kolonizacji na prawie polskim i na prawie niemieckim</p>	<p>– wyjaśnia, jakie były przyczyny ożywienia gospodarczego na ziemiach polskich w XII–XIII w.</p> <p>– charakteryzuje przyczyny narodzin społeczeństwa stanowego w XIII w. oraz omawia poszczególne stany</p>	<p>– ocenia społeczno-kulturowe skutki kolonizacji na prawie niemieckim oraz przemian społeczno-gospodarczych, jakie zaszły na ziemiach polskich w XII–XIII w.</p> <p>– na podstawie tekstu źródłowego wyjaśnia, jakie korzyści uzyskiwali osadnicy i mieszczenie na mocy przywileju lokacyjnego</p>	<p>– na podstawie tekstu źródłowego analizuje znaczenie immunitetu borzykowskiego i wolbromskiego dla Kościoła katolickiego na ziemiach polskich</p> <p>– charakteryzuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce</p>

	<i>nie, chłopci, herb, zawołanie bojowe</i>				
9. Kultura europejska XI–XIII w. (P: PP XIII.1, XIII.2, XIII.3, XIII.4 PR XIII.1, XIII.2)	– wyjaśnia pojęcia: <i>kultura rycerska, kultura dworska, styl romański, styl gotycki, portal, nawą, transept, sklepienie kolebkowe, krzyżowe, krzyżowo-żebrowe, absyda, prezbiterium, przypory, łuki oporowe, witraże, rozeta, pinakle, język łaciński, siedem sztuk wyzwolonych, trivium, quadrivium, scholastyka, teologia, tomizm, uniwersytet, trubadur, minstrele, renesans XII wieku, korporacje uniwersyteckie</i>	– wyjaśnia, na czym opierał się uniwersalny charakter kultury zachodnioeuropejskiego średniowiecza oraz jakie były jej wspólne źródła i przejawy – podaje przykłady zabytków kultury romańskiej i gotyckiej – opisuje rolę uniwersytetów i ich organizację oraz wyjaśnia przyczyny trwałości idei uniwersyteckiej	– porównuje ze sobą style romański i gotycki w architekturze oraz wskazuje okoliczności, w jakich się narodziły i dążenia, jakie realizowały – omawia charakterystyczne utwory literackie z tego okresu – charakteryzuje przemiany życia religijnego w okresie średniowiecza	– na podstawie tekstu źródłowego wyjaśnia, jakie oczekiwania wobec sztuki miał opat Suger oraz w jaki sposób miała ona wyrażać wartości związane z chrześcijaństwem – charakteryzuje poglądy Tomasza z Akwinu i jego filozoficzne podejście nauki Arystotelesa	– analizuje znaczenie siedmiu sztuk wyzwolonych dla średniowiecznego procesu nauczania – uzasadnia rolę Kościoła, którą odegrał w kulturze średniowiecznej
10. Europa i Polska w okresie pełnego średniowiecza – XI–XIII w. – lekcja powtórzeniowa	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
11. Europa i Polska w	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.

okresie pełnego średniowiecza – XI–XIII w. – lekcja sprawdzająca					
VI. Schyłek średniowiecza w Europie i Polsce – XIV – poł. XV w.					
1. Przemiany społeczne i zjawiska kryzysowe w Europie późnego średniowiecza (P: PP XI.1 PR XI.1, XI.2, XI.3)	– wyjaśnia pojęcia: <i>czarna śmierć</i> , „ <i>wielki głód</i> ”, <i>rycerz rozbójnik</i> , <i>wojsko zaciężne</i> , <i>żakaria</i> , <i>powstanie Wata Tylera</i> , <i>pogrom</i> , <i>pogromy Żydów</i> , <i>biczownicy</i> , <i>monarchia stanowa</i> , <i>Wielka Karta Swobód</i> , <i>rada królestwa</i> , <i>parlament</i> , <i>Stany Generalne</i> , <i>niewola awiniońska papieża</i> , <i>antypapież</i> , <i>wielka schizma zachodnia</i> , <i>koncyliaryzm</i> , <i>lollardzi</i>	– wyjaśnia, jakie były przyczyny problemów, które dotknęły rolnictwo na przełomie XIII i XIV w. – podaje skutki przemian społecznych i gospodarczych w Europie późnego średniowiecza – opisuje i wyjaśnia proces powstawania monarchii stanowych w Europie	– charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w Europie w późnym średniowieczu – przedstawia, czym była czarna śmierć i w jaki sposób zmieniła ona społeczeństwo europejskie – wyjaśnia przyczyny kryzysu idei władzy uniwersalnej w Europie późnego średniowiecza	– na podstawie tekstu źródłowego charakteryzuje skutki, jakie na umysłowość i zachowania ludzi wywarła czarna śmierć – charakteryzuje kryzysy polityczne, społeczne i religijne późnego średniowiecza	– analizuje pojęcie kryzysu społeczeństwa zachodnioeuropejskiego u schyłku średniowiecza – argumentuje jego przejawy oraz określa, w jakim kierunku zmierzały przemiany społeczno-gospodarcze w Europie
2. Przeobrażenia polityczne i konflikty militarne w Europie (P: PP XI.2, XI.3 PR XI.2)	– wyjaśnia pojęcia: <i>wielkie bezkrólewie</i> , <i>dynastie: Habsburgów</i> , <i>Luksemburgów</i> , <i>Wittelsbachów</i> , <i>Złota Bulla</i> , <i>sejm Rze-</i>	– opisuje zmiany na mapie politycznej Europy w XIV–XV w. – przedstawia przyczyny oraz następstwa wojny stule-	– charakteryzuje następstwa upadku Cesarstwa Bizantyjskiego i ekspansji tureckiej dla Europy – porównuje przebieg granic w Euro-	– na podstawie tekstu źródłowego analizuje położenie ludności we Francji w czasie wojny stuletniej – charakteryzuje	– analizuje, jaka była pozycja cesarza w Rzeszy oraz uzasadnia, czy Niemcy u schyłku średniowiecza były państwem czy zwią-

	<p><i>szy (Reichstag), husytyzm, powstanie husytów, wojna stuletnia, dynastia Walezjuszów, wojna Dwóch Róż, rekonkwista, emirat Grenady, imperium mongolskie</i></p>	<p>niej</p> <ul style="list-style-type: none"> – określa, jaką rolę odegrał ten konflikt w historii Europy – omawia zmiany w sposobie prowadzenia wojen, roli armii rycerskiej i rycerzy, które dokonały się w XIV i XV w. 	<p>pie na początku i w końcu okresu schyłkowego średniowiecza</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje kryzysy polityczne, społeczne i religijne późnego średniowiecza 	<p>przemiany polityczne i ustrojowe, jakie zaszły w cesarstwie między połową XIII a połową XV w.</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia, dlaczego upadek Konstancy-nopola miał tak wielkie symboliczne znaczenie w dziejach Europy 	<p>kiem państw</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polegał proces rekonkwisty oraz porównuje go z innymi działaniami realizującymi ideę świętej wojny i ruchu krucjatowego
<p>3. Odbudowa Królestwa Polskiego przez Władysława Łokietka</p> <p>(P: PP XII.1, XII.5 PR XII.4)</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>psucie pieniądza, bunt wójta Alberta, szczyrbiec, „rzeź Gdańska”, psucie pieniądza</i></p>	<p>– opisuje proces zjednoczeniowy i rozwój terytorialny państwa polskiego w okresie rządów Władysława Łokietka</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia etapy i rezultaty konfliktów zbrojnych i procesów sądowych Polski z państwem zakonnym 	<p>– na podstawie tekstu źródłowego omawia, w jaki sposób XV-wieczny historyk ukazał rangę wydarzenia – koronację Władysława Łokietka na króla</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje konflikty wewnętrzne z lat 1306–1314, które Łokietek musiał przezwyciężyć, aby zjednoczyć kraj 	<p>– wyjaśnia, w jaki sposób źródło – zapiski z „Rocznika kapituły krakowskiej” przedstawia motywy działań mieszczan, a jakie były rzeczywiste przyczyny konfliktu miast małopolskich z księciem Łokietkiem</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia znaczenie koronacji Władysława Łokietka 	<p>– uzasadnia znaczenie zwycięstwa Władysława Łokietka nad Krzyżakami pod Płowcami</p> <ul style="list-style-type: none"> – analizuje, jakie czynniki utrudniały, a jakie sprzyjały zjednoczeniu państwa przez Władysława Łokietka – dokonuje bilansu panowania władców panujących w Polsce w XIV i XV w.
<p>4. Polska za panowania Kazimierza Wielkiego</p> <p>(P: PP XII.1, XII.2,</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>sąd arbitrażowy, wieczysty pokój kaliski, Ruś Czerwona, Ruś Halicko-Włodzimierska,</i></p>	<p>– opisuje proces zjednoczeniowy i rozwój terytorialny państwa polskiego w okresie rządów Kazimierza Wiel-</p>	<p>– wyjaśnia, w jaki sposób statut wiślicki regulował prawa i obowiązki osób posiadających ziemie na prawie ry-</p>	<p>– charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce za Kazimierza Wielkiego</p> <ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia znacze- 	<p>– analizuje przemiany gospodarcze i społeczne zachodzące w Polsce w czasach Kazimierza</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia rządy króla

<p>XII.3, XII.4, XII.5 PR XII.2, XII.4)</p>	<p><i>prawo wykupu Rusi, hold lenny, umowa sukcesyjna, Corona regni Poloniae, kanclerz, podkanclerz, podskarbi, marszałek, starosta, statut wiślicki i piotrkowski, kodyfikacja prawa, fortyfikacja, warownia, włodykowie, chorągiew, żupy solne, domena królewska, szkoły katedralne i kolegialne, przymus drożny, prawo składu, grosz krakowski, Akademia Krakowska, poradlnie, mord rytualny, rabin, zjazd monarchów w Krakowie</i></p>	<p>kiego – wymienia tereny przyłączone lub zholdowane przez króla Kazimierza – podaje, w jaki sposób zostały one przyłączone lub stały się lennem</p>	<p>cerskim – wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgrami i Litwą w XIV w. – rozpoznaje przejawy wielokulturowości na ziemiach polskich w XIV i XV w. z uwzględnieniem stosunku Kazimierza Wielkiego do diaspory żydowskiej</p>	<p>nie kodyfikacji prawa dla państwa – omawia politykę wewnętrzną Kazimierza Wielkiego i jej konsekwencje dla Polski</p>	<p>Kazimierza – uzasadnia, czy zasłużył on na przydomek „Wielki” – dokonuje bilansu panowania władców panujących w Polsce w XIV i XV w.</p>
<p>5. Od unii polsko-węgierskiej do unii polsko-litewskiej (P: PP XII.3, XII.5 PR XII.1, XII.2, XII.4)</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>rządy regencyjne, sądy restytucyjne, przywilej generalny, stacje, przywilej koszycki, bezkrólewie, zjazd w Radomsku, układ w Krewie, Wielkie Księstwo Litewskie,</i></p>	<p>– opisuje proces zjednoczeniowy i rozwój terytorialny państwa polskiego w II połowie XIV w. – podaje zobowiązania Jagiełły, które wymieniono w dokumencie wysta-</p>	<p>– przedstawia przyczyny zawarcia unii polsko-litewskiej – wymienia warunki, na których została zawarta – wskazuje, jakie konsekwencje społeczne i gospodarcze dla Królestwa Pol-</p>	<p>– zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w II połowie XIV w. – charakteryzuje ustrój monarchii stanowej, jaki ukształtował się w Królestwie Polskim</p>	<p>– wyjaśnia i ocenia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgrami i Litwą w II połowie XIV w. – analizuje, jakie znaczenie dla kształtowania się ustroju</p>

	<i>elekcja, stan rycerski, duchowny, chłopski, kmiecie, przywilej rycerski, rada koronna, monarchia stanowa, nobilitacja, możnowładztwo, Ormianie, rutenizacja</i>	wionym przez niego w Krewie w 1385 r.	skiego miało osadnictwo na prawie niemieckim oraz przyłączenie Rusi Czerwonej – rozpoznaje przejawy wielokulturowości na ziemiach polskich w XIV i XV w. z uwzględnieniem stosunku Kazimierza Wielkiego do diaspory żydowskiej	w 2. połowie XIV w. – wyjaśnia, jaką rolę odgrywali: król, możnowładcy świecy i duchowni, rycerstwo-szlachta, mieszczenie i chłopci – ocenia znaczenie unii polskolitewskiej z perspektywy obu narodów	Królestwa Polskiego miał okres panowania Ludwika Węgierskiego – ocenia, jakie znaczenie miał przywilej koszycki – dokonuje bilansu panowania władców panujących w Polsce w XIV i XV w.
6. Polska i Litwa za panowania Władysława Jagiełły (P: PP XII.3, XII.4, XII.5 PR XII.1, XII.2, XII.3, XII.4, XII.5)	– wyjaśnia pojęcia: <i>hospodar mołdawski, gospodar wołoski, unia wileńskoradomska, suwerenność, Nowa Marchia, sąd polubowny, wielka wojna z zakonem krzyżackim, most pontonowy, ciężkozbrojne chorągwie koronne, I pokój toruński, wieczyste przymierze, unia w Horodle, sobór, wojna golubaska, przywilej czerwiński, przywilej jedlneński</i>	– opisuje proces zjednoczeniowy i rozwój terytorialny państwa polskiego w okresie rządów Władysława Jagiełły – wymienia najważniejsze postanowienia unii w Horodle i Grodnie – wyjaśnia rolę, jaką odegrały w procesie kształtowania się wspólnoty politycznej obejmującej szlachtę koronną i litewską – wyjaśnia wpływ rozwoju przywile-	– charakteryzuje stosunki polskolitewsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej za panowania Władysława Jagiełły – podaje najważniejsze postanowienia przywilejów: piotrkowskiego i jedlneńskokrakowskiego – rozpoznaje przejawy wielokulturowości na ziemiach polskich w XIV i XV w. z uwzględ-	– zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w II połowie XIV w. – analizuje, jakie znaczenie miało zwycięstwo pod Grunwaldem dla dalszego przebiegu konfliktu politycznego i zbrojnego z zakonem krzyżackim – ocenia wystąpienie Pawła Włodkowica na soborze w Konstancji – uzasadnia, czym	– ocenia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgrami i Litwą w II połowie XIV i na początku XV w. – uzasadnia korzyści, jakie Polsce i Litwie przyniosło zawarcie unii w Krewie, potwierdzone traktatami unijnymi w Wilnie i Radomiu – dokonuje bilansu panowania władców panujących w Polsce w XIV i XV w.

	<i>krakowski</i>	jów szlacheckich na sytuację gospodarczą państwa	nieniem stosunku Kazimierza Wielkiego do diaspory żydowskiej	różniły się jego poglądy od poglądów przeważających w średniowieczu – ocenia znaczenie unii polsko-litewskiej z perspektywy obu narodów	– ocenia politykę dynastyczną Jagiellonów w XV w.
7. Polska i Litwa za panowania Władysława Warneńczyka i Kazimierza Jagiellończyka (P: PP XII.1, XII.2, XII.3, XII.4, XII.5 PR XII.1, XII.2, XII.3, XII.4, XII.5)	– wyjaśnia pojęcia: <i>unia personalna, bezkrólewie, wojna trzynastoletnia, konfederacja, Związek Pruski, przywilej inkorporacyjny, pospolite ruszenie, zaciężne wojsko, traktat pokojowy, II pokój toruński, przysięga wierności, układ sukcesyjny z Habsburgami, sejmiki ziemskie, sejm walny, dwie izby: poselska i senacka, handel wiślany, folwark szlachecki</i>	– opisuje rozwój terytorialny państwa polskiego w okresie rządów Władysława Warneńczyka i Kazimierza Jagiellończyka – wyjaśnia wpływ rozwoju przywilejów szlacheckich na sytuację gospodarczą państwa	– charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce, uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich – charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej – rozpoznaje przejawy wielokulturowości na ziemiach polskich w XIV i XV w. z uwzględnieniem stosunku Kazimierza Wielkiego do diaspory żydowskiej	– zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w II połowie XIV w. – ocenia znaczenie unii polsko-litewskiej z perspektywy obu narodów	– wyjaśnia i ocenia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgrami i Litwą w XV w. – dokonuje bilansu panowania władców panujących w Polsce w XIV i XV w. – ocenia politykę dynastyczną Jagiellonów w XV w.

<p>8. Europejska kultura artystyczna u schyłku średniowiecza</p> <p>(P: PP XIII.1, XIII.2, XIII.4 PR XIII.1, XIII.2)</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>renesans, nowożytność, szkoła niderlandzka, styl gotycki, gotyk płomienisty, „ośli grzbiet”, gotyk międzynarodowy, kultura dworska, języki narodowe</i></p>	<p>– omawia cechy malarstwa europejskiego późnego średniowiecza – przedstawia architekturę i rzeźbę gotycką schyłku średniowiecza – opisuje role uniwersytetów i ich organizację oraz wyjaśnia przyczyny trwałości idei uniwersyteckiej</p>	<p>– wyjaśnia uniwersalny charakter kultury średniowiecza, wskazując na wyjątkową rolę chrześcijaństwa – charakteryzuje przemiany życia religijnego w okresie średniowiecza</p>	<p>– rozpoznaje i ocenia dokonania okresu średniowiecza w dziedzinie kultury – uzasadnia, jakie znaczenie miał postępujący rozwój literatury w językach narodowych w Europie</p>	<p>– analizuje fragmenty dzieł literackich wymienionych w rozdziale – wyjaśnia i ocenia przesłanie w nich zawarte na temat mentalności ludzi żyjących u schyłku średniowiecza, na przełomie epok</p>
<p>9. Kultura polska w epoce średniowiecza. Miejsce Polski w średniowiecznej Europie</p> <p>(P: PP XIII.1, XIII.2, XIII.3, XIII.4 PR XIII.3)</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>kultura łacińska, proces chrystianizacji, Rocznik Jordana, tablice paschalne, Rocznik kapituły krakowskiej, kroniki, Kronika Galla Anonima, Kronika Wincentego Kadłubka, Kronika wielkopolska, Rocznik kapituły krakowskiej, Rocznik kapituły gnieźnieńskiej, Kronika oliwska, Kronika Janka z Czarnkowa, Rocznik</i></p>	<p>– wyjaśnia, jakie znaczenie miało przyjęcie chrześcijaństwa w obrządku łacińskim przez Mieszka I dla polskiej kultury – wymienia najstarsze zabytki piśmiennictwa w języku polskim oraz kroniki i ich twórców</p>	<p>– określa znaczenie chrześcijaństwa w obrządku łacińskim dla rozwoju kultury polskiej – charakteryzuje sztukę romańską i gotycką na ziemiach polskich – przedstawia przykłady sztuki romańskiej i gotyckiej na ziemiach polskich oraz wymienia najcenniejsze zabytki</p>	<p>– rozpoznaje i ocenia dokonania okresu średniowiecza w dziedzinie kultury, z uwzględnieniem dorobku polskiego średniowiecza – charakteryzuje rozwój szkolnictwa w Królestwie Polskim – określa znaczenie włączenia ziem polskich do cywilizacyjnego kręgu świata zachodniego (łacińskiego)</p>	<p>– ocenia, jaką rolę odgrywali monarchowie, zakony, możnowładcy świecy, duchowni oraz szlachta i mieszczaństwo w rozwoju kultury – argumentuje, jaką rolę w procesie edukacji ziem polskich odegrała Akademia Krakowska</p>

	<i>ki czyli kroniki sławnego Królestwa Polskiego, utwory hagiograficzne, Kazania świętokrzyskie, Bogurodzica, Kazania świętokrzyskie, psalterz, księgi sądowe, kalendarz liturgiczny, kalendarz juliański, benedyktyni, cystersi, franciszkanie, dominikanie, szkoła parafialna, parafia, Akademia Krakowska, Collegium Maius, płyta wiślicka, Barbakan, ołtarz Mariacki, freski bizantyjsko-ruskie, tryptyk</i>				
10. Schyłek średniowiecza w Europie i Polsce – XIV – poł. XV w. – lekcja powtórzeniowa	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.
11. Schyłek średniowiecza w Europie i Polsce – XIV – poł. XV w. – lekcja spraw-	jw.	jw.	jw.	jw.	jw.

dzająca					
---------	--	--	--	--	--